

Bos in de Subsidieregeling Natuurbeheer Door de pakketten het bos zien

Het Programma Beheer, het nieuwe subsidiestelsel voor het natuurbeheer is in werking getreden. Op 1 januari 2000 was het zover. Daarmee kwam een einde aan een lang voorbereidingstraject. En er werd een begin gemaakt met een stelsel dat eigenlijk vele kabinetten mee zou moeten kunnen. Dergelijke exercities als van de afgelopen jaren moeten uitzondering blijven.

Boseigenaren kunnen in het algemeen tevreden zijn met de recent gepubliceerde regeling. De beloning is zeker niet slechter dan bij de Functiebeloning. Het is er wel ingewikkelder op geworden. Voor het basispakket bos met openstelling ontvangt een particulier 120 gulden per ha per jaar, een gemeente 100. Daarvoor moet wel een aanvraagformulier worden ingediend van ongeveer 10 bladzijden. Gelukkig levert LASER Zuidoost een toelichting erbij van 60 vel A4.

Dit artikel gaat in op een aantal voor de bosbouwpraktijk belangrijke elementen uit de Subsidieregeling Natuurbeheer.

Het artikel geeft de stand van zaken weer van begin maart. Het Programma Beheer blijft echter in ontwikkeling.

Basis- en pluspakketten

Het programma beheer bestaat uit twee grote regelingen: de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). We beperken ons hier tot de eerste.

De SN kent vele begrippen en

definities, er is een geheel eigen jargon ontstaan. Dat kan ook bijna niet anders bij een regeling die zo veelomvattend is.

Zoals eerder al in dit tijdschrift gemeld is, is de Regeling opgebouwd rondom pakketten. We beperken ons hier tot de bospakketten.

Een pakket is in dit verband een beschreven samenstel van in een terrein voorkomende flora, beheersvoorschriften of terreinkenmerken. Daarmee hebben we dan meteen de definitie van basispakket uit SN te pakken. Voor pluspakket geldt dezelfde definitie, zij het dat daaraan is toegevoegd 'of fauna'. Dat speelt in de verdere uitwerking van SN voor bos echter geen rol. Met de pakketten wordt getracht een bepaalde natuurkwaliteit vast te leggen.

Basispakket bos

Voor een basispakket gelden enkele minimumeisen van het natuurtype dat de beheerder beoogt in stand te houden. Zo ook voor bos. De eisen zijn: 90 % van de oppervlakte waarvoor de aanvraag geldt bestaat uit bos waarop de Boswet van kracht is, 5% is bezet met inheemse boomsoorten en de verjongingsvlakten zijn ten hoogste 2 ha groot. Het meeste bos in Nederland voldoet hier aan.

Minimumoppervlakte en vergoeding

Voor de minimumoppervlakte zijn 3 mogelijkheden:

1. de minimumoppervlakte moet 5 ha zijn of,
2. 2 ha als minimaal 3 ha eromheen aangevraagd zou kunnen worden. Dat hoeft dus niet per se

en het mag ook van een andere eigenaar zijn.

3. een halve hectare als minimaal 4,5 ha eromheen is aangevraagd. De aangrenzende aanvraag mag ook van een andere eigenaar zijn.

Die oppervlakten klinken niet echt eenvoudig en zeker bij zeer kleinschalig bosbezit kan het nog de nodige hoofdbreken opleveren. Daar waar enige maat bereikt wordt, meer dan 5 ha, is er geen enkel probleem. De beheervergoeding is voor het basispakket f 100,- per ha per jaar en bij niet openstelling slechts f 10,-. Alle bedragen worden gecorrigeerd in de loop der jaren voor inflatie. Naast de beheervergoeding komen particulieren nog in aanmerking voor een extra openstellingstoeslag van f 20,- en eventueel een bijdrage vanwege een recreatiepakket.

De eisen voor de grootte kunnen natuurlijk discussie opleveren. Sommige bezittingen zullen de boot missen. Dat is inherent aan een regeling en aan het stellen van grenzen. De rijksoverheid heeft die grenzen, en uiteraard ook andere die in de regeling opgenomen zijn, bewust zo gesteld. Niet alle natuurbeheer kan op financiering uit Den Haag rekenen.

Helaas is niet overal even duidelijk wat in de regeling bedoeld wordt. Bijvoorbeeld: de pakketten komen voor in een terrein (zie hierboven) en terrein wordt omschreven als een aaneengesloten gebied bestaande uit bos, natuurterrein, landbouwgrond of water, met daaraan toegevoegd nog enige eisen.

Foto's: Gerard Grimberg

U zult begrijpen dat het van groot belang is hoe 'aaneengesloten' wordt gedefinieerd of geïnterpreteerd. Ten tijde van het schrijven van dit artikel was dat nog niet bekend.

De Pluspakketten bos en het Omvormingspakket

Voor de pluspakketten ligt de lat hoger dan voor de basispakketten. Er zijn er 4 voor bos:

- Bos met verhoogde natuurwaarde
- Natuurbos
- Hakhout en griend
- Middenbos

Het pluspakket met verhoogde natuurwaarde is een gemengd bos met veel inheemse bomen, dood hout en uiteraard ook weer zonder grote verjongingsvlakten. Voor een nadere omschrijving hiervan zie tabel 1.

De stap van basispakket naar pluspakket is wat betreft de eisen groot. Omdat de aan het pakket gestelde eisen aanwezig moeten zijn op het moment van aanvraag, zouden ook veel eigenaren die wel een natuurlijker of geïntegreerd bosbeheer willen uitoefenen toch gedwongen worden bij het basispakket te blijven. Zouden, want om de overstap te vergemakkelijken is speciaal voor bos het zogenaamde omvormingspakket in leven geroepen. Voor de overige vormen van natuur bestaan geen omvormingspakketten. Het omvormingspakket bos met verhoogde natuurwaarde geeft de eigenaar/beheerder de kans om in maximaal 3 perioden van 6 jaar van basispakket naar pluspakket te komen. Telkens per periode van 6 jaar worden de eisen die aan dood hout, inheems en gemengd gesteld hoger. Als extra instap-eis voor het omvormings-

pakket boven op de eisen voor het basispakket geldt dat 20% van het bos bezet moet zijn met inheemse boomsoorten. Wat betreft de overige eisen ligt het toetsmoment na telkens 6 jaar. In de regeling worden de drie stappen van omvormingspakket respectievelijk A, B en C genoemd. Van belang is dat er, indien gekozen wordt voor een omvormingspakket, er geen weg terug is. Indien echter de eerste stap van het omvormingspakket wel haalbaar is, wil dat nog niet zeggen

dat het pluspakket gehaald kan worden. Dat moet dus in feite vanaf het begin duidelijk zijn en daar moet het beheer ook op gericht worden. De vergoeding bedraagt voor pluspakket en omvormingspakket met verhoogde natuurwaarde f 137,- per ha per jaar. Ook hier kan, net zoals bij de overige nog te noemen vergoedingen, voor particulieren de openstellingtoeslag en een eventuele bijdrage voor een recreatiepakket nog bovenop komen.

Het pluspakket natuurbos kan als volgt kort worden omschreven: inheems bos waar niet geoogst wordt. De vergoeding ligt op 152 gulden, dus 15 gulden per ha per jaar hoger dan voor het pluspakket of omvormingspakket bos met verhoogde natuurwaarde. Heel veel natuurbos zal er in Nederland op dit moment niet zijn. De eis van 95% inheems is vrij zwaar. Vooral bij aanwezigheid van Amerikaanse eik of Amerikaanse vogelkers zal een permanente beheersinspanning nodig zijn om het percentage inheemse soorten op peil te houden. Doorgaans zal deze beheersinspanning duurder zijn dan 15 gulden per ha per jaar. Een bos dat niet aan de eis van 95% inheems hout voldoet, maar wel aan die van het pluspakket met verhoogde natuurwaar-

de kan uiteraard onder dat laatste pakket gebracht worden. Voordeel kan zijn in dat geval zijn dat hier en daar nog geoogst mag worden. Vooral in het overgangsbeheer naar meer inheemse soorten kan dat heel nuttig zijn.

De pluspakketten **Hakhout en griend** en **Middenbos** zijn zeer specifiek. Voor **Hakhout** en **griend** geldt dat 90% van de oppervlakte bestaat uit hakhout, waarbij zeker 60% van de stoven ouder is dan 25 jaar. En zeker 80% moet inheems zijn. Dat inheems wordt nog nader gespecificeerd. Men ontvangt f 522,- voor minstens 80% zomereik of winteriek, f 2829,- voor inheemse wilgensoorten, es of zwarte els. Dat is veel geld, maar er zijn ook veel kosten vanwege de noodzaak tot regelmatig afzetten. De

diameter van de staken mag hoogstens 10 cm zijn, gemeten op 50 cm boven de stoof. Tevens verplicht het pakket tot het afvoeren van de vaak onverkoopbare staken.

Het pluspakket **Middenbos** is in de regeling omschreven als bestaand of voormalig middenbos, zijnde opgaand bos met een ondergroei van hakhout. De eisen voor het hakhout zijn gelijk aan die bij het vorige pakket, zij het dat nu 70% inheems genoeg is. Er moeten minstens 25 overstaanders met een hoogte van zeker 15 m aanwezig zijn. De beheersbijdrage is f 278,- per ha per jaar, bijna 250 gulden minder dan voor hakhout.

De minimumoppervlakte voor **Hakhout** en **griend** en **Middenbos** is 0,5 ha, voor bos met verhoogde natuurwaarde 5 ha en voor

natuurbos 40 hectare op kalkloze zandgronden en 10 ha op overige grondsoorten.

Beheersubsidie en andere subsidies

De vergoedingen voor de pakketten zijn beheersubsidies. Het is een tegemoetkoming in de kosten die met het instandhouden van een dergelijk pakket gemoeid zullen zijn. Hoe zwaarder de eisen des te hoger de tegemoetkoming in de kosten. Daar horen dan ook grotere en duurdere inspanningen bij.

Openstelling van het terrein is een verplichting bij de bospakketten. De reeds eerder genoemde openstellingtoeslag van f 20 per ha boven op de beheervergoeding wordt alleen aan particulieren verstrekt en uitsluitend bij kosteloze openstelling voor minstens 358 dagen per jaar.

Het bekende stuk rondom het huis kan worden afgesloten, net zoals terreinen met zwaarwegende natuurwetenschappelijke belangen, zonder dat dit tot een korting op de beheervergoeding leidt. Voor deze terreindelen wordt de openstellingtoeslag niet betaald. Indien er een openstelling is van 8 maanden inclusief de maanden mei, juni, juli en au-

gustus, wordt uitsluitend de beheervergoeding betaald. Bij beperking van de openstelling anders dan hierboven genoemd vindt een korting van 90% op de beheersubsidie plaats.

Naast de beheersubsidie zijn er nog meer subsidievormen. Voor veel bosteigenaren is met name de recreatiesubsidie interessant. Er zijn daarvoor twee pakketten. Het recreatiepakket 1 (laag niveau) is aan te vragen door alle particuliere eigenaren die een beheervergoeding ontvangen. De eisen die in dit pakket aan de openstelling worden gesteld zijn

vergelijkbaar met de eisen in de huidige functiebeloning. De vergoeding (die boven op de beheervergoeding en de openstellingtoeslag komt), is f 30,- per ha per jaar.

Het recreatiepakket 2 (hoog niveau) kan alleen worden aangevraagd door particuliere eigenaren met bezittingen in nationale parken of in een gemeente voorkomend op een in de regeling opgenomen lijst. Op die lijst staan gemeenten waar gezien de ligging een grote recreatieve druk aanwezig is. Uiteraard is een dergelijke lijst arbitrair. Voor dit pakket gelden als belangrijkste toegevoegde eisen een grotere padlengte (80 m/ha in plaats van 50), openstelling voor zowel wandelaars als fietsers in plaats van alleen wandelaars. De vergoeding voor dit pakket is f 50,- per ha per jaar.

De subsidie effectgerichte maatregelen wordt met ingang van 1 januari 2001 in SN opgenomen. Deze regeling is gericht op het tegengaan van de effecten van verzuring, verdroging en vermessing in een overbruggingsperiode die zeker nog 15 jaren zal duren, totdat de beleidsmatig vastgestelde milieunormen gehaald zullen

Tabel 1 Eisen voor het basispakket, omvorming A, B en C en plus met verhoogde natuurwaarde

Pakket/Criterium	Basis	Omv. A	Omv. B	Omv. C	Plus
Verjongingsvlakten	< 2 ha	< 2 ha	< 2 ha	< 2 ha	< 2 ha
Exoot	-	< 2 ha	< 2 ha	< 2 ha	< 2 ha
4 dode bomen/ha	-	35%	52%	70%	70%
Inheems	5%	35%	52%	70%	70%
Gemengd	-	25%	37%	50%	50%

- Exoot: oppervlaktes van 2 ha of meer waarvan 80% of meer exoot is zijn niet toegestaan.
- De percentages dood hout, inheems en gemengd dienen na 6 jaar, aan het einde van de periode bereikt te zijn en dienen weer als instap voor het volgende pakket (A naar B, B naar C, C naar pluspakket).
- Voor inheems wordt er ook een instapeis voor omvormingspakket A gesteld van 20%
- Gemengd betekent minstens twee boomsoorten, waarvan geen meer dan 80%.

len worden. Dit jaar is het nog een zelfstandige regeling. De uitwerking van de integratie dient nog plaats te vinden. In dat proces zullen nog zeker vele vragen te beantwoorden zijn. Vertegenwoordigers van LNV hebben aangegeven dat voor de zomer van 2000 alles duidelijk zal zijn. Op dit moment speelt deze sub-

sidievorm geen directe rol in uw afwegingen.

De overige subsidievormen blijven hier buiten beschouwing.

Kansen koppelen aan doelstellingen

Om een goede keuze te maken is van groot belang voor de eigenaar/beheerder te weten wat hij

of zij wil. Een beheerplan, bedrijfsplan, landgoedvisie of soortgelijk recent document is daarbij zeer nuttig. Indien de doelstellingen eenmaal geformuleerd zijn en daar in het beheer ook aan vastgehouden wordt, dan is het maken van keuzen eenvoudiger. De uitgangssituatie en de natuurlijke omstandigheden spelen

---

daarin als het goed is ook een voorname rol. Voor een bezit waar houtproductie voorop staat kan het heel goed zijn dat een keuze voor een gedeelte basispakket en een gedeelte omvormingspakket prima past. In een ander geval kan vanuit een meer op natuurwaarden gerichte visie en beheer gekozen worden voor een gedeelte omvormingspakket, en een gedeelte pluspakket natuurbos. In beide gevallen kan openstelling aan de orde zijn en een extra recreatiepakket. Reeds nu of op termijn kunnen effectgerichte maatregelen uitgevoerd worden. U ziet dus dat stapeling van subsidies heel goed mogelijk is.

Beperkingen

Bij het maken van keuzes in de bospakketten zijn er betrekkelijk weinig van buitenaf opgelegde beperkingen, zeker vergeleken met andere vormen van natuur. Natuurlijk, een regeling kent altijd grenzen en eisen. Maar indien gekozen wordt voor haalbare pakketten dan zijn er verder weinig belemmeringen. Voor overige vormen van natuur kunnen die er wel degelijk zijn, omdat in die gevallen provincies kaarten dienen te vervaardigen waarop is aangegeven waar welke pluspakket-

ten ontwikkeld mogen worden. Instandhouden mag altijd, basispakket dan wel pluspakket. Voor bos geldt dat ook voor de ontwikkeling van het omvormingspakket en het pluspakket met verhoogde natuurwaarde. Dat mag dus ook altijd, de provincies kunnen daarin geen beperkingen stellen. Hakhout, griend en middenbos zijn door de aard van het pakket aan bepaalde beperkingen gebonden. Natuurbos tenslotte mag alleen daar ontwikkeld worden waar de provincies dat wensen, tenminste als men subsidie voor dat pakket wil ontvangen.

Het indienen

Indienen voor SN is mogelijk vanaf 1 april 2000. Dient u in voor 1 juli dan kan uw aanvraag met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2000 gelden, als u dat wenst. Indien u na 1 juli indient dan behoudt U in 2000 functiebeloning en gaat de nieuwe beschikking in per 1 januari 2001. Lopende beschikkingen functiebeloning kunnen uitgediend worden, indien dat de voorkeur heeft.

U kunt uw aanvraag uiteraard zelf opstellen dan wel hulp inroepen van een terzake deskundige. Het aanvraagformulier is verkrijgbaar bij LASER 0475-355555. Alle overige Rijksregelingen met sub-

sidie voor bos komen te vervallen.

Samenspel

Het Programma Beheer biedt kansen. De kans voor de overheid om te laten zien dat ze een goede regeling kunnen maken, uitvoeren en in de loop van de tijd aanpassen waar nodig. Een eerste majeure evaluatie is voorzien na drie jaar. Het biedt ook de kans aan Rijk en provincies om gezamenlijk richting te geven aan de Ecologische Hoofdstructuur en meer algemeen de aard en beheersvorm van de in Nederland aanwezige natuur. Niet tot in detail, niet voor de volle omvang, maar wel degelijk richtinggevend. Dat zal wel in een goede dialoog tussen Rijk en Provincie moeten gebeuren, met betrekking daarbij van de beheerders, direct of via hun vertegenwoordigende organisaties.

Beheerders hebben de kans voor vele jaren een koers in te slaan, waarvan ze bij een betrouwbaar acteren van de overheid precies de financiële consequenties en mogelijkheden kennen. Dat alles biedt de 'partijen' die geen stem hebben, bos en natuur, intrinsieke kansen in ons drukke land. De regelingen zijn er, nu het vervolg.